

Nr 18.

Andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande över motion om upprättande av en plan över erforderliga åtgärder mot landsbygdens avfolkning.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 395, har fröken *Wetterström m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t efter erforderlig samordning av de utredningar, som är av betydelse för problemet om landsbygdens avfolkning, snarast möjligt låter upprätta en plan, utvisande vilka åtgärder som bör vidtagas för att dämpa denna befolkningsrörelse samt den ordning, efter vilken dessa åtgärder med hänsyn till angelägenhetsgraden och till våra ekonomiska resurser bör vidtagas.

Den i motionen upptagna frågan blev vid 1944 års riksdag föremål för en ingående behandling. I de då väckta motionerna I: 106 och II: 173 yrkades, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t *dels* efter erforderlig översyn och samordning av slutförda, pågående och därutöver nödvändiga utredningar av betydelse för problemet om landsbygdens avfolkning snarast möjligt ville upprätta en plan, utvisande i vilken ordning erforderliga åtgärder mot denna befolkningsrörelse borde vidtagas med hänsyn till angelägenhetsgraden av sådana åtgärder samt till våra finansiella resurser, *dels ock* snarast möjligt framlägga förslag till sådana åtgärder på området, som i första hand måste komma till utförande, samt att därvid motionärernas i motionen anförda synpunkter måtte vinna beaktande. I de samtidigt väckta motionerna I: 162 och II: 244 yrkades, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en allsidig utredning av landsbygdens befolkningsfråga och därmed sammanhängande spörsmål samt att de synpunkter, som anförts i motionerna, därvid måtte beaktas.

Sedan motionerna blivit föremål för remissbehandling, anförde första kammarens första tillfälliga utskott bl. a., att åtskilliga sidor av det i dessa upptagna frågekomplexet visserligen kunde förtjäna att närmare belysas genom speciella utredningar, men då nya utredningar skulle kunna fördröja åtgärder möjliga att omedelbart vidtagas i syfte att hejda den pågående utflyttningen från landsbygden, ville utskottet stanna vid att förordna en översyn och samordning av företagna och pågående utredningar i huvudsaklig överensstämmelse med yrkandet i motionerna I: 106 och II: 173. Utskottet hemställde, att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen

Bihang till riksdagens protokoll 1952. 13 saml. Nr 18.

ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn och samordnande av verkställda eller pågående utredningar berörande landsbygdens avfolkning i syfte att därigenom snarast möjligt erhålla en plan, utvisande i vilken ordning erforderliga åtgärder mot denna befolkningsrörelse bör vidtagas med hänsyn till angelägenhetsgraden av sådana åtgärder, ävensom om framläggande snarast möjligt av förslag till sådana åtgärder på området, som i första hand måste komma till utförande.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskott framlade samma hemställan, och båda kamrarna biföll vad utskotten sålunda föreslagit (riksdagens skriv. nr 437).

I de likalydande motionerna I: 179 och II: 265 hemställdes vid 1944 års riksdag, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om en allsidig och förutsättningslös utredning angående möjligheterna att genom lämpliga statliga åtgärder befordra en förskjutning av industriell verksamhet, småindustri och hantverk från storstäderna till mindre städer, samhällen och icke minst till den rena landsbygden. Riksdagen biföll jämväl dessa motioner (skriv. nr 450).

Vid 1945 års riksdag väcktes flera motioner, i vilka framhölls, att den pågående uttunnningen av landsbygdens befolkning borde hejdas och en rationell fördelning av industri på olika orter och landsdelar främjas. Riksdagen anhöll i anledning av de likalydande motionerna I:78 och II:135 om utredning av de i motionen behandlade problemen rörande befolknings- och näringsförhållandena i Sverige (skriv. nr 536).

Vid 1947 års riksdag fastställdes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75 nya riktlinjer för den allmänna jordbrukspolitiken, och i samband därmed fattades beslut om att en regional jordbruksplanering skulle bedrivas till ledning för jordbrukets yttre rationalisering.

Vid samma års riksdag begärdes i de likalydande motionerna I: 169 och II: 198 utredning rörande statligt understöd för den lämpliga avvägningen mellan jordbruk och andra näringar, i syfte att befordra en sådan utveckling av näringslivet inom olika regioner, att den då pågående starka stadsbildningen kunde begränsas och ny företagsamhet i stället utvecklas i närmare kontakt med jordbruket. Vidare hemställdes i de likalydande motionerna I: 170 och II: 199 om utredning av möjligheterna till en ökad differentiering av landsbygdens näringsliv samt åstadkommande av en samordning av jordbrukets och industriens jämte med den senare jämställda näringars arbetskraftsbehov.

Under utskottsbehandlingen av dessa motioner tillkallades i anledning av riksdagens framställningar och efter Kungl. Maj:ts bemyndigande utredningsmän med uppdrag att utreda och avge förslag rörande näringslivets lokalisering. I direktiven för de sakkunniga anfördes bl. a., att näringslivets lokalisering borde inriktas så, att befolkningen komme att fördela sig på landsbygd och olika tätorter på ett sätt, som icke blott är rationellt ur eko-

nomisk synpunkt utan även tillgodoser intresset av en gynnsam samhällsbildning. Utredningen skulle jämväl hålla kontakt med redan pågående utrednings- och forskningsarbete på området samt undersöka möjligheterna för dess samordnande och utnyttjande i praktiskt syfte. Riksdagen beslöt med hänvisning härtill hemställa, att motionerna måtte överlämnas till utredningen rörande näringslivets lokalisering (skriv. nr 457).

Till utredningen överlämnades jämväl riksdagsskrivelserna 1944 nr 437 och 450 angående landsbygdens avfolkning samt åtgärder i syfte att befordra en förläggning av industriell verksamhet och hantverk till andra platser i landet än storstäderna.

Utredningen avgav sitt betänkande angående näringslivets lokalisering i januari 1951 (SOU 1951:6). I detta betänkande anför utredningen, att lokaliseringspolitiska åtgärder bör grundas på utredningar, som lokalt, regionalt eller nationellt klarlägger konsekvenserna av olika alternativ för näringslivets utveckling inom respektive områden. Den centrala rådgivningsverksamhet i lokaliseringsfrågor, som f. n. bedrivs av arbetsmarknadsstyrelsen i samråd med industriens produktionsråd, bör anförtros ett centralt lokaliseringsorgan, som bör fortlöpande och systematiskt följa allt utrednings- och forskningsarbete av betydelse för lokaliseringspolitiken. Detta organ bör, då så erfordras, ta initiativ till samordning av pågående arbeten eller till att viktiga problem blir föremål för utredning. De riktlinjer, som centralt skall uppdras för lokaliseringspolitiken, måste som regel bygga på material och önskemål från länen. Enligt utredningen måste därför en icke oväsentlig del av det praktiska lokaliseringspolitiska arbetet förläggas till länsorgan, som har att precisera riktlinjerna för lokaliseringspolitiken inom länet. Då denna planering får avgörande betydelse även för annan planering inom länet, förutsättes, att länsorganen i lokaliseringsfrågor skall bli koordinationsorgan för all planering inom länet.

Utom utredningen angående näringslivets lokalisering har ett flertal utredningar framlagts, vilka berör de problem, som upptagits i den föreliggande motionen. Sålunda kan nämnas 1942 års jordbrukskommitté, som i flera betänkanden (SOU 1946: 42, 46 och 61) angav riktlinjer för den framtida jordbrukspolitikerna samt verkställde utredning angående jordbruksbefolkningens möjligheter till sysselsättning utom jordbruket (SOU 1946: 78). Vidare bör erinras om 1946 års vatten- och avloppsakkunniga, vilka framlagt ett program för lösande under en tidrymd av 20 år av vatten- och avloppsfrågorna för all bebyggelse, elkraftsutredningen (SOU 1951: 26), bostadsociala utredningen (SOU 1945: 63 och 1947: 26), utredningen för hem- och familjefrågor (SOU 1947:46). Bostadskollektiva kommittén avser att lämna sitt betänkande 1952.

I motiveringen till den nu föreliggande motionen erinras om riksdagens ställningstagande till motionerna I: 106 och II: 173 vid 1944 års riksdag. Motionärerna uttalar, att några åtgärder med anledning av riksdagens bifall

till dessa motioner ännu icke vidtagits. De problem, som var aktuella 1944, äger fortfarande sin aktualitet. En samordnad plan för att komma till rätta med denna för vårt land så viktiga fråga är nödvändig. Med hänsyn till dagens finansiella läge gäller det att avgöra vilka reformer som omedelbart måste genomföras och vilka som måste uppskjutas.

Utskottet har i anledning av den nu föreliggande motionen inhämtat yttrande från lantbruksstyrelsen.

Lantbruksstyrelsen anför bl. a., att delvis som en följd av strukturförändringar i näringslivet en förflyttning skett av stora delar av vår befolkning från landsbygd till tätorter. Denna utveckling har bl. a. försvårat möjligheterna att på den uttunnade landsbygden finansiera gemensamhetsanläggningar av olika slag. Orsakerna till befolkningsrörelserna från landsbygd till tätorter kan uppdelas i två grupper, en privatekonomisk och en allmänekonomisk. Ett undanröjande av orsakerna inom den första gruppen innebär i viss utsträckning, att svårigheterna inom den andra ökas. En fortgående rationalisering av de primära landsbygdsnäringarna jord- och skogsbruk måste anses vara en förutsättning för att på längre sikt kunna ge dessa näringars utövare en bättre inkomst, men denna rationalisering får också till följd en fortsatt uttunning av redan glesa bygder.

I anslutning till motionärernas krav på en aktiv landsbygdspolitik påpekar styrelsen, att det är av vikt att investeringsverksamheten på landsbygden icke eftersättes utan att ekonomiska förutsättningar för ett rikare näringsliv på landsbygden skapas. Styrelsen pekar i detta sammanhang på elkraftens utbyggande samt en förbättrad distribution och prispolitik samt åberopar sitt yttrande av den 24 augusti 1951 över betänkande rörande näringslivets lokalisering, i vilket bl. a. angelägenheten av att åstadkomma en ökad differentiering av landsbygdens näringsliv understrykes.

De frågor motionärerna upptagit är i stor utsträckning av samma natur som de frågor den statliga lantbruksorganisationen har att beakta i den jordbruksplanering, som bedrivs till ledning för lantbruksnämndernas verksamhet.

Styrelsen delar motionärernas uppfattning att den demografiska och näringsgeografiska frågan om landsbygdens avfolkning bör ses som ett sammanhängande problem. Den statliga lantbruksorganisationen har med hänsyn härtill varit angelägen om ett nära samarbete med de myndigheter och institutioner, som genom sina ställningstaganden påverkar landsbygdssamhällets utformning. Denna lantbruksorganisation har därjämte sökt att genom utredningar inom den ram bestämmelserna för den regionala jordbruksplaneringen givit belysa såväl jordbrukets tekniska och ekonomiska frågor som de allmänt samhällsfrågorna i samband med jordbruksrationaliseringen. De syften, som motionärerna vill vinna, skulle enligt styrelsens mening i avsevärd grad främjas genom en omläggning av den översiktliga jordbruksplaneringen till att bli en utredningsverksamhet rörande de fråge-

ställningar och samhällsförhållanden, som är betydelsefulla för lantbruksnämndernas ställningstagande. En sådan anordning skulle också göra det möjligt att i än större utsträckning än hittills samarbeta med andra myndigheter och institutioner liksom också jordbrukets organisationer och att nå större effekt med tillgängliga medel, enär utredningarna kunde direkt anpassas efter de behov verksamheten har.

I övrigt synes motionen till väsentlig del beröra spörsmål, som behandlats av utredningen rörande näringslivets lokalisering. Det är därför styrelsens mening, att motionärernas hemställda lämpligen bör upptas till övervägande samtidigt med prövningen av de förslag, sagda utredning framlagt. I flera avseenden torde vara möjligt att utan särskilda kostnader ernå en bättre samordning av de olika verksamheter, som påverkar landsbygdssamhällets utformning, genom tämligen enkla organisatoriska åtgärder. Lantbrukstyrelsen föreslår därför, att motionen icke f. n. måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet delar motionärernas uppfattning, att den fortgående befolkningsomflyttningen från den egentliga landsbygden till städer och större tätorter är ett omfattande och synnerligen komplicerat problem. Denna omflyttning medför stora olägenheter i olika avseenden. Inflyttningsorterna ställes inför kostsamma och svårplanerade åtgärder för att ta emot den inflyttande befolkningen, medan avflyttningsorterna på ett oroväckande sätt förlorar de unga och arbetsföra åldrarna, ofta med en olämplig proportion mellan män och kvinnor som följd, vilket medför ogynnsamma förutsättningar för familjebildningen. Skatteunderlaget i avflyttningskommunerna torde komma att minskas, varigenom deras möjligheter att fullfölja sina sociala och kulturella uppgifter till en med tätorterna jämförlig standard i hög grad försvåras.

Landsbygdens avfolkning har sedan flera år varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Sålunda har åtskilliga utredningar behandlat hit hörande frågor och delvis framkommit med förslag till åtgärder, som kommer att bli föremål för riksdagens prövning. Bl. a. kan nämnas dyrortsgrupperingen, den enskilda väghållningen, vatten- och avloppsfrågan m. fi. För Norrlands vidkommande kan erinras om de förslag, som framförts av den s. k. norrlandskommittén. Strävandena att bevara jordbruken i den i jordbruket sysselsatta befolkningens ägo samt de ofullständiga jordbrukens komplettering med skog eller jord är andra betydelsefulla åtgärder.

Utskottet vill emellertid framhålla, att skapande av likvärdiga inkomstmöjligheter, arbets- och levnadsförhållanden i städer och tätorter å ena sidan och den egentliga landsbygden å den andra är effektivaste sättet att hejda en icke önskvärd befolkningsomflyttning. Utskottet känner sig dock icke övertygat om att en sådan samordning och planläggning, som motionärerna föreslagit, skulle främja en sådan utveckling. Snarare kan man befara

att beslut om åtgärder därmed skulle fördröjas och att verkningarna alltså skulle gå i annan riktning än vad motionärerna avsett. Dessutom synes det utskottet svårt att göra upp en plan, giltig för hela landet eller större delar därav, när behovet av åtgärder är starkt växlande mellan olika orter och trakter.

Utskottet vill dessutom framhålla, att lantbruksstyrelsen lagt fram förslag om vissa ändringar i fråga om jordbruksplaneringen, varigenom denna skulle få mera karaktär av utredningsverksamhet. Enligt styrelsens uppfattning skulle därigenom motionens syften verksamt främjas, vilket förefaller utskottet riktigt.

Vidare vill utskottet erinra om att sakkunniga för utredning angående näringslivets lokalisering föregående år avgivit betänkande, vilket betänkande numera föranlett förslag i Kungl. Maj:ts proposition nr 127 till innevarande riksdag. I denna proposition framhåller vederbörande statsråd, att lokaliseringpolitiken bör samordnas med strävandena att maximalt utnyttja tillgängliga arbetskraftsresurser och stödja utbyggnaden av näringslivet på de platser, där de totala kostnaderna för produktionen är lägst. Särskild uppmärksamhet bör ägnas folkminskningen på landsbygden och utflytningen från de landsdelar, som nu har en relativt stor befolkning inom jord- och skogsbruk. Vidare erinras om det allvarliga problem, som Stor-Stockholms tillväxt innebär.

Enligt socialministern bör forsknings- och upplysningsverksamheten i synnerhet i begynnelseskedet erhålla en dominerande ställning vid lokaliseringpolitikens utformning. Samarbete bör äga rum mellan statliga, kommunala och enskilda organ, varvid det statliga organet bör söka samordna strävandena att åstadkomma en välavvägd lokalisering.

Såsom lämpligt organ föreslås åtminstone till en början arbetsmarknadsstyrelsen. Det föreslås därför viss omorganisation av denna styrelse.

Det i motionen framförda önskemålet synes, om detta förslag godtages av riksdagen, i väsentliga delar bli tillgodosett. Utskottet anser sig därför ej kunna tillstyrka motionen utan får hemställa,

att motion II: 395 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 20 mars 1952.

På utskottets vägnar:

PATRIK SVENSSON.

Närvarande: herrar Svensson i Alingsås, Gustafson i Göteborg, Gustafsson i Bogla, Pettersson i Ersbacken, fröken Öberg,* herrar Brandt, Forsberg, Braconier,* fröken Vinge, herrar Johanson i Kalmar, fru Svedberg,* herrar Larsson i Luttra, Bark, fru Wohlin, herrar Hansson i Önnarp, Nestrup, Andersson i Linköping och Anderson i Sundsvall.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herrar *Gustafson* i Göteborg, fröken *Vinge*, fru *Wohlin*, herrar *Nestrup* och *Anderson* i Sundsvall, som ansett att utskottets utlåtande och motivering bort ha följande lydelse.

Utskottet delar motionärernas uppfattning, att de folkförflyttningar, som man brukar sammanfatta under benämningen landsbygdens avfolkning, medför problem av mycket stor räckvidd och kan bli ett hot mot vårt folks sunda utveckling.

Inflyttningen till de större tätorterna, som under de sista decennierna varit synnerligen omfattande, fortgår med full styrka. Orsakerna är uppenbarligen främst att söka i vårt lands hastiga industrialisering och i jordbrukets alltjämt pågående rationalisering. Det har visat sig, att det mål, som uppställts för vår jordbrukspolitik, nämligen att göra vårt folk i stort sett självförsörjande i fråga om livsmedel, kan uppnås med en både absolut och relativt avtagande jordbruksbefolkning. Emot den i det egentliga jordbruket sysselsatta befolkningens minskning synes alltså i och för sig icke vara något att invända. Detta borde dock ingalunda behöva betyda, att den egentliga landsbygden och dess mindre tätorter avfolkades i den takt som nu ofta sker. Den arbetskraft som jordbruket kan avvara bör kunna finna sysselsättning inom andra näringar på landsbygden och i mindre tätorter.

Om näringslivet på landsbygden blir rikare differentierat, t. ex. genom en mera omfattande industriell verksamhet, måste man givetvis räkna med att nya tätorter uppstår i den gamla jordbrukslagen och att dennas karaktär av egentlig landsbygd försvinner. Å andra sidan kan en mindre tätortsbildning inom ett eljest glesbebyggt område säkerligen vara till gagn för glesbygden och tjäna som ett kulturellt och kommersiellt centrum.

Vad som gör att dessa frågor behöver uppmärksammas är de allvarliga följdföreteelser, som dessa stora folkförflyttningar haft och har. Utskottet vill här endast erinra om några av de mera framträdande och allmänt kända dragen i denna process.

1. Inom vissa landsbygdsområden blir befolkningen så uttunnad, att svår brist på särskilt yngre arbetskraft uppstår. Den kvarvarande befolkningens arbetsbördas blir tyngre, varigenom flykten från bygden ytterligare påskyndas.

Enligt ungdomsvårdsutredningens slutbetänkande (SOU 1951: 41) bor 39 % av Sveriges befolkning på rena landsbygden. Denna befolkning får uppfostra 48 % av barnen mellan 10 och 15 år. Men av landets 20—30-åringar har landsbygden blott 34 % till sitt förfogande.

Vidare blir det ofta omöjligt att få hantverkare, reparatörer och köpmän att kvarstanna i önskvärd utsträckning, eftersom dessa inte får ett tillräckligt underlag för sin verksamhet. Busslinjer går med förlust. Vägunderhållet blir lidande. Det blir också med ett alltför litet befolkningsunderlag svårt

att i önskad utsträckning uppehålla och finansiera socialvård, ålderdomsvård, skolväsen och kulturell verksamhet.

Dessa företeelser gör att då väl avflyttningen från en trakt nått en viss storlek befolkningsuttunnningen accelereras, ofta säkerligen utöver vad som eljest skulle vara ekonomiskt motiverat. Man har kommit in i ett nedåtgående kretslopp, som det är synnerligen svårt att hejda.

2. Något liknande gäller den mycket allvarliga situationen i fråga om könsproportionen. Folkräkningen 1945 visade att medan inom stadsbefolkningen fanns ett betydande överskott av kvinnor i åldrarna 15—30 år, så är kvinnorna inom jordbruksbefolkningen i stark minoritet. Räknar man endast den ogifta jordbruksbefolkningen, blir siffran så låg som 498 och för åldrarna 25—30 år endast 328 kvinnor på 1 000 män.

Det är uppenbart att sådana könsproportioner i de åldrar, då familjebildning normalt äger rum, är ödesdigra såväl för personliga lyckomöjligheter som för nativiteten och därmed den framtida befolkningsutvecklingen.

Den stora inflyttningsströmmen består av ungdom särskilt i de yngsta åldrarna, och där går flickorna i spetsen. Man frågar sig om icke härigenom avfolkningen ofta påskyndas i en utsträckning, som ej ur jordbruksekonomiska eller allmänt samhällsekonomiska synpunkter skulle vara motiverad.

3. Också *anhopningen av folk* i städerna medför svårbemästrade problem. Det är allmänt bekant att trångboddheten och bostadsbristen gör sig särskilt gällande i våra större städer och blivit så allvarliga, att den försvårar ett sunt familjeliv och hindrar familjebildningen.

Utskottet vill också peka på det faktum, att när en stad växer över ett visst optimum, de investeringar, som krävs för ordnande av trafik, infartsleder, renhållning, reningsverk, vattenförsörjning m. m., blir allt dyrbarare. En stor del av befolkningen tvingas ut i periferien. S. k. sovstäder uppstår och därmed problemet att morgon och kväll forsla en ständigt växande folkmängd mellan arbetet och bostaden med allt vad detta medför av tidsförluster, påfrestande jäkt och minskad personlig trivsel.

De större städerna synes av flera skäl utgöra en olämplig miljö för familjebildning. Man kan t. ex. nämna de ständigt ökande skilsmässorna, som enligt 1945 års siffror uppgick till ett antal av 50 på 1 000 samma år ingångna äktenskap, medan de i samtliga städer var 145 och i Stockholm 223 på 1 000.

Aborternas antal anses av sakkunniga vara särskilt högt i Stockholm och högst för de ogifta kvinnor, som inflyttat till städerna från landsorten. Samma sak gäller för de veneriska sjukdomarna.

Ungdomsproblemen har som bekant visat sig särskilt allvarliga i våra största städer, speciellt Stockholm, som allt mer antagit karaktären av storstad. Ungdomskriminaliteten är här väsentligt högre än i mindre tätorter och på landsbygden. I en offentlig utredning («En anstalt för svårbehandlade» SOU 1951: 47) säges: »Ungdomsfängelsernas invånare är i påfallande

hög procent storstadsbarn, nära hälften har växt upp i Stockholm, Göteborg och Malmö och präglats till sin typ där — — — den rotlösa storstadsungdomen, som merendels saknar fast förankring både i hem, skola, fritidsmiljö och yrkesarbete.»

I detta sammanhang vill utskottet inte underlåta att också framhålla de ökade risker, som en stark koncentration av befolkning och livsviktiga industrier till några få stora städer skulle medföra vid ett krigsutbrott.

*

En förutsättning för att landsbygdens avfolkning skall kunna hejdas är att levnadsvillkoren och försörjningsmöjligheterna på landsbygden förbättras. Detta i sin tur är en fråga både om jordbrukets lönsamhet och om möjligheterna att åstadkomma ett rikare differentierat näringsliv på landsbygden.

I fråga om jordbrukets lönsamhet vill utskottet i likhet med motionärerna understryka att en för jordbruksbefolkningen och andra folkgrupper likvärdig standard bör eftersträvas. Även om det inte kan anses påkallat att i detta sammanhang taga ståndpunkt till principerna för prissättningen på jordbrukets produkter, vill vi dock med anledning av motionärernas uttalande framhålla att 1947 års beslut i princip innebar ett gränsskydd för den svenska jordbruksproduktionen. Bakom detta gränsskydd skulle en sådan prissättning eftersträvas att jordbruksbefolkningen fick en med andra folkgrupper likvärdig standard. Däremot kan 1947 års beslut inte anses innebära att jordbruket skulle få utnyttja hur höga internationella priser som helst men vara skyddat vid låga priser.

I fråga om övriga åtgärder för att hejda flykten från landsbygden konstaterar utskottet med tillfredsställelse, att åtskilliga av ovan berörda synpunkter kommit till uttryck i betänkandet rörande näringslivets lokalisering (SOU 1951:6) samt i Kungl. Maj:ts proposition nr 127 till innevarande riksdag. Sålunda framhålles i betänkandet som ett mål för lokaliseringpolitiken bl. a., att befolkningen på landsbygden beredes rika kontaktmöjligheter med tätorternas affärs- och kulturliv samtidigt som stadsbefolkningen får ökad beröring med landsbygdens arbetsmiljö och rekreationsmöjligheter.

I propositionen uttalar vederbörande statsråd, att lokaliseringpolitiken bör samordnas med strävandena att maximalt utnyttja tillgängliga arbetskraftsresurser och stödja utbyggnaden av näringslivet på de platser, där de totala kostnaderna för produktionen är lägst. Särskild uppmärksamhet bör ägnas folkminskningen på landsbygden och utflyttningen från de landsdelar, som nu har en relativt stor befolkning inom jord- och skogsbruk. Vidare erinras om det allvarliga problem, som Stor-Stockholms tillväxt innebär. Enligt statsrådet bör forsknings- och upplysningsverksamheten i synnerhet i begynnelseskedet erhålla en dominerande ställning vid lokaliseringspolitikens utformning. Samarbete bör äga rum mellan statliga, kommunala och

enskilda organ, varvid det statliga organet bör söka samordna strävandena att åstadkomma en välavvägd lokalisering.

Uppgiften att vara centralmyndighet för verksamheten föreslås fortfarande ankomma på arbetsmarknadsstyrelsen. Personalen för lokaliseringsärendena föreslås något förstärkt.

Utskottet har även inhämtat upplysningar om den regionala planering som pågår. Detta arbete, som har karaktären av utrednings-, upplysnings- och rådgivningsverksamhet, synes på sina håll ha börjat avsätta goda resultat, så har t. ex. Stockholms läns landsting inrättat ett närings- och kommunikationsråd, som har till uppgift att i samarbete med näringslivets organisationer och med berörda myndigheter bedriva rådgivande, upplysande och samordnande verksamhet framför allt med syfte att underlätta nyetablering av småindustri och hantverk på länets landsbygd. Bl. a. har en undersökning av båtbyggeribranschens utvecklingsmöjligheter inom länet gjorts. — Inventering av tillgången på lokaler och bostadsmöjligheter samt tillgång på dolda arbetskraftsreserver har företagits. Tekniska och ekonomiska konsultationer har förekommit och marknadsundersökningar verkställts. En viss nyetablering har som ett resultat av denna verksamhet ägt rum. — Liknande verksamhet bedrivs av Södermanlands läns landsting. Vi erinrar också om de företagarföreningar, som finns i de flesta län och verka i liknande syfte.

Utskottet vill till sist framhålla det värdefulla utredningsarbete, som bedrivs av lantbruksstyrelsen till ledning för lantbruksnämndernas verksamhet.

Utskottets i ingressen lämnade översikt visar att åtskilligt gjorts i dessa frågor av statsmakterna, organisationerna och de enskilda. Ett flertal utredningar har avslutats, andra pågår. Fortfarande saknas dock en samlad överblick över de åtgärder, som vidtagits, och över sådana som visserligen planerats men ej kommit till utförande. En sammanställning av hittills gjorda utredningar och åtgärder behöver göras. Utskottet vill dock inte förorda att någon ny stor utredning tillsättes. Vad man bör eftersträva är ett samlat material, som kan bilda utgångspunkt för fortlöpande åtgärder inte bara i fråga om näringslivets lokalisering utan också på andra områden av ekonomisk, social, kulturell, psykologisk, befolkningspolitisk eller försvarspolitisk natur, vilka kan påverka den inrikes omflyttningen.

Utskottet vill understryka, att den planläggning, som utskottet åsyftar, inte avser någon centraldirigerad reglering, utan på utredningsmaterial grundad upplysnings- och rådgivningsverksamhet samt ett ständigt beaktande av de konsekvenser i fråga om folkflyttningarna, som statliga och kommunala åtgärder kan få — det må gälla skatter, byggnadsregleringar, dyrortsgruppering, kommunikationer, skolväsen eller andra ting.

En sammanställning och överblick av det slag det här är fråga om torde kunna anförtros något redan existerande ämbetsverk eller annat organ. Utan

att på detta stadium taga ställning till den omorganisation av arbetsmarknadsstyrelsen, som föreslås i proposition nr 127, vill utskottet förordna att det organ, som enligt riksdagens kommande beslut får sig näringslivets planeringsfrågor anförtrödda, också får i uppdrag att göra den av motionärerna önskade sammanställningen av hittillsvarande åtgärder och utredningar, vilken behövs som utgångspunkt för statsmakternas handlande, då det gäller att motarbeta landsbygdens avfolkning och städernas överdimensionering.

Utskottet får därför hemställa,

att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t efter erforderlig samordning av de utredningar, som är av betydelse för problemet om landsbygdens avfolkning, snarast möjligt låter upprätta en plan, utvisande vilka åtgärder som bör vidtagas för att dämpa denna befolkningsrörelse samt den ordning efter vilken dessa åtgärder med hänsyn till angelägenhetsgraden och till våra ekonomiska resurser bör vidtagas.

2) av herr *Braconier*.

Utskottet delar etc. . . . (lika med utskottet) . . . andra betydelsefulla åtgärder.

Utskottet är liksom motionärerna fullt på det klara med att snart sagt alla de detaljfrågor som nämnes i motionen har varit eller är föremål för utredning. Denna omständighet är så till vida gynnsam som därmed stora delar av fältet blivit bearbetade och detaljerade planer redan finnes uppgjorda som berör skilda problemkomplex.

Vad som nu behöver göras är att med utgångspunkt från de resultat tidigare gjorda utredningar lämnat och dem som kan väntas från nu pågående undersökningar söka få till stånd en plan där de olika åtgärderna gemensamt beredes och samordnas. Med hänsyn till landets skiftande förhållanden måste man givetvis vid uppgörandet av planen beakta de särskilda bygdernas särart. Då landsbygdsproblemet i dess helhet är utomordentligt omfattande och kräver betydande investeringar är det inte möjligt att lösa detta problem på några få år. Därför är det ofrånkomligt att söka göra klart för sig vilka åtgärder som är mest brådskande och vilka som det är möjligt att skjuta något längre fram i tiden. En bedömning måste med andra ord göras av föreslagna åtgärder efter deras angelägenhetsgrad och effektivitet i förhållande till de därmed förenade kostnaderna.

Utan ett sådant konkret handlingsprogram måste arbetet på landsbygdens höjande komma att ske på ett famlande och irrationellt sätt. Detta kan icke vara försvarligt, då det här gäller ett område där stora ideella och ekonomiska värden står på spel och där felinvesteringar kan föranleda onödiga eller onyttiga statsutgifter av betydande storlek. Uppgörandet av en sådan

plan får givetvis icke hindra eller fördröja tidigare beslutade åtgärder. Ej heller får planarbetet lägga hinder i vägen för slutförandet av pågående utredningar.

Utskottet, som livligt behjärtat avsikten med ifrågavarande motion, får under återopande av vad här ovan anförts hemställa,

att andra kammaren för sin del måtte i anledning av motionen besluta skrivelse från riksdagen till Kungl. Maj:t med anhållan om översyn och samordnande av verkställda eller pågående utredningar, som berör landsbygdens avfolkning och därmed sammanhängande problem, i syfte att därigenom snarast möjligt erhålla en plan utvisande i vilken ordning erforderliga åtgärder mot denna befolkningsrörelse bör vidtagas med hänsyn till deras angelägenhetsgrad, ävensom om framläggande snarast möjligt av förslag till sådana åtgärder på området, som i första hand måste komma till utförande.